

נירה לידסקי מסירה את הגלימה

השופטת הצבעונית פורשת בתום 13 שנות שיפוט ומספרת בגלוי על גזר הדין של מרגלית הר-שפי

דורית גבאי

4:30 26/3/2005

לפני כמה שנים הושלך בקבוק תבערה בסמוך לביתה של השופטת נירה לידסקי בגבעתיים. אחד מאלה שהתקשרו אליה, במטרה להציע עזרה, היה עבריין בכיר. עד כדי כך עוררה סימפטיה האישה הצבעונית הזו, מלאת שמחת החיים ונטולת המניירות היבשות של רבים משופטי ישראל. ועכשיו, עכשיו היא הולכת קצת לנוח. השופטת בדימוס, כפי שיש לכנות אותה, מתבקשת להשלים את מה שהחסיירה ב-13 השנה האחרונות. "אני כבר יותר מדי מבוגרת בשביל תעלולי נעורים", היא מחייכת. "מה כבר אני יכולה לעשות? לקרוא יותר ספרים, להיפגש יותר עם החברות ולרכל, להשחיל חרוזים". לפני כל אלה, היא משחררת כמה חצים ממוקדים בראיון בלעדי עם תום כהונתה.

נירה לידסקי, 69, מככבת בצמרת מערכת המשפט זה למעלה מ-40 שנה. סגורית פלילית ששללה את דרכה לצמרת וייצגה עבריניים בכירים, בעלת קריירה עצמאית לצד וללא בעלה המנוח, עו"ד צבי לידסקי ז"ל, אם חד-הורית לשלושה ילדים, ולבסוף, שופטת בבתי משפט השלום והמחוזי בתל-אביב, שתיקים בעלי פרופיל ציבורי גבוה הונחו להחלטתה. אישה דעתנית, אנושית, מוכשרת, נמרצת מאוד, שהתפרסמה בחוש הומור מפותח ובנועם הליכותיה לצד היכולת לומר בדיוק את מה שהיא חושבת.

לאחר פרישתה מכס המשפט מצטרפת לידסקי למשרד עורכי הדין גדעון-פישר ושות', ותשמש כיועצת בעבירות צווארון לבן. בד בבד היא מרצה בפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר אילן.

ביום רביעי בשבוע שעבר היא התייצבה בבית משפט השלום בתל אביב בפעם האחרונה. היא ניסתה להסתיר את העצב על פניה והציתה בשרשרת סיגריה אחר סיגריה, בטרם נכנסה לאולם.

"חשבתי שאני לא אתרגש כל כך וששום דבר כבר לא נוגע בי, אבל כנראה ששיקרתי לעצמי", היא אומרת. "בלילה שלפני הדיון האחרון בבית המשפט לא ישנתי. בשעה רבע לשש בבוקר הסתכלתי על השעון, הייתי עדיין ערה. כנראה שזה בכל זאת עשה לי משהו בפנים - סיום של תקופה ארוכה ומהנה כל כך. במהלך הלילה חשבתי מה יהיה עכשיו, אחרי שסיימתי לכהן כשופטת. אני לא מרגישה חרדה, אבל זה בכל זאת העסיק אותי".

נשיאת בית המשפט לא יכולה לנהוג כך

התרגשות הפרידה של לידסקי נמהלה בעוגמת נפש. בעוד קלדניות, סגורים, פרקליטים ושופטים, נפרדו ממנה בחום, נמנעה נשיאת בית משפט השלום בתל-אביב, עדנה בקנשטיין, אפילו לצלצל. המתיחות בין השניים היא שגרמה לפרישתה המוקדמת של השופטת לידסקי. שורשי המתיחות, טוענים בקהילה המשפטית, נעוצים בהחלטה של נשיא בית משפט השלום לשעבר, דן ארבל, למנות את השופטת לידסקי לדון במשפטה של מרגלית הר-שפי, בשעה שהשופטת בקנשטיין היתה אז בכירה יותר במעמדה וכיהנה כסגנית הנשיא.

לימים מונתה השופטת לידסקי כשופטת בפועל בבית המשפט המחוזי בתל-אביב. לפני שנה וחצי, לאחר שמינוי הקבע של לידסקי במחוזי לא אושר, היא נאלצה לשוב ולכהן כשופטת בית משפט השלום, הפעם תחת שרביטה של השופטת בקנשטיין כנשיאה. למרות בכירותה, נסיונה הרב וכישוריה, הופנו לשופטת לידסקי מעתה רק תיקי מסים וניירות ערך. התיקים המתוקשרים שנהג הנשיא הקודם לקבוע לדיונים בפניה הופנו עתה לשופטים אחרים.

"לא הפריע לי מעולם שבקנשטיין לא אהבה אותי", מבהירה לידסקי. "לא כל העולם חייב לאהוב אותי. אבל בכל זאת, כמי שעומדת בראש המערכת, היא מחויבת לפחות לנהוג בקורקטיות. כשחזרתי לכהן בבית משפט השלום הופנו אלי תיקים קטנים שאפילו מעצר בית לא התבקש בהם. לא קיבלתי לשכה והיה קשה לי לתפקד. חשבתי שאני לא חייבת להמשיך לעבוד בתנאים האלה והודעתי על פרישה מוקדמת. במשך שנה ישבתי בבית, כתבתי הכרעות דין וגזרי דין והגעתי לבית המשפט רק כדי להקריא את החלטות.

"עכשיו, משתמה תקופה, היה ראוי להתקשר ולהיפרד. גם אם עוזרת הבית שלי היתה מתפטרת, הייתי נפרדת ממנה לשלום. אבל בקנשטיין לא התקשרה להיפרד, ולו רק כדי לומר לי, 'ברוך שפטרנו מעונשה של זו'. זה מעשה מכוער. נשיאת בית משפט לא יכולה להרשות לעצמה לנהוג כך. במקצוע שבו את כל כך בודדה, נדרשת להכריע לבד, להתלבט, לגזור דינם של אנשים, יש חשיבות רבה מאוד לדברים הקטנים, לאווירה. בימיו של הנשיא הקודם, דן ארבל, היתה אווירה נעימה. הוא תמיד ידע לשבח, להגיד מילה טובה. לצערי, בימיה של בקנשטיין האווירה בקרב השופטים היתה יותר מסויגת וחשדנית. שופטים צריכים להרגיש שיש להם כתובת לפנות אליה, להתייעץ, כי זה התפקיד של נשיא בית המשפט."

באוטובוס לבית המשפט

את דרכה המשפטית החלה לידסקי בגיל 18 בשירות הצבאי, כששירתה ככתבנית בבית הדין הצבאי הגבוה, כיום בית הדין לערעורים. לצדה שירת עו"ד צבי לידסקי, לימים בעלה, ואחר כך בעלה לשעבר, שנפטר לפני שלוש שנים באורח פתאומי מדום לב.

"עבדתי קשה מאוד, כמו חמורה", היא משחזרת. "בשעה חמש אחר הצהריים, אחרי שסיימתי את העבודה בבית הדין הצבאי, הדפסתי עבודות ופרוטוקולים כדי שיהיה לי כסף. גרוש לא היה לי. כשהשתחררתי נישאתי לצבי ועבדתי ככתבנית פרטית ובעיתון. בגיל 24 למדתי הוראה ואחר כך עבדתי בבית ספר עממי בשכונת התקווה. כעבור שנה פרשתי. לא יכולתי להשתלט על הילדים וכל יום חזרתי בוכה הביתה".

לידסקי החליטה לקחת את גורלה בידה. היא החלה ללמוד משפטים בבית הספר הגבוה למשפט ולכלכלה וב-62' קיבלה את רשיון עריכת הדין והצטרפה למשרד שהקים בעלה. לשניים נולדו שלושה ילדים, גלית (41), אסנת (39) ועופר (31), ומשרדם החל מושך אליו עבריינים בכירים רבים. "עבדתי חצי יום במשרד וחצי יום בבית. מגיל צעיר עבדנו, צבי ואני, ביחד, במשך 15 שנה. כבר בשלב מוקדם של הנישואים שמתי לב שהקריירה היתה חשובה לו, בעוד שלי היו חשובים חיי המשפחה והבית".

אחרי 21 שנות נישואים התגרשו בני הזוג ברוב רעש. על חייו ההוללים של בעלה נאלצה לידסקי ללמוד מעל דפי "העולם הזה". היא נותרה לבד עם שלושת ילדיה והיתה המפרנסת היחידה. זה 25 שנה שהיא חולקת את חייה עם בן זוגה, יעקב פרת, פנסינור של השב"כ ומערכת "ידיעות אחרונות", שאותו היא מגדירה "חבר כן ונאמן".

"צבי היה עורך דין מצוין, איש נבון ואינטליגנטי, בעל חוש הומור ושאינו הולך רכיל", היא משבחת את האקס, "אבל התגרשנו עקב שוני באורחות החיים שלנו. אחרי הגירושים נשארתי בלי כלום. בלי כסף, בלי אוטו. ויתרתי על הכל כי רציתי להתגרש. פרנסתי את הילדים בכוחות עצמי. עבדתי מסביב לשעון. באותה תקופה תמכתי כלכלית גם בהורי. במשך שלוש שנים נסעתי לבתי המשפט ולבתי הסוהר באוטובוס. מאוחר יותר קניתי אוטו, חיפושית ישנה, אחרי שחסכתי שקל ועוד שקל. זה היה האוטו שהכי אהבתי".

"כסגורית לא היתה לי ברירה"

כסגורית ייצגה לידסקי עבריינים ידועים. בין היתר מונתה לייצג את משה לוי המנוח, שנודע בכינוי "מזריק הנפט", לאחר שהזריק נפט לגופה של חברתו שסירבה להינשא לו במטרה לגרום לה להיות תלויה בו. "ניסיתי להתפטר מהייצוג שלו ארבע פעמים", היא משחזרת. "הסכמתי לייצג אותו בשעה שהכחיש את העבירה. לאחר מכן הוא הודה, ורציתי להתפטר כי היה לי קשה מאוד מבחינה מוסרית, אבל השופטים לא הסכימו. בשלב הטיעונים לעונש טענתי שיש לשחרר אותו בשל מצבו הנפשי ולאשפז אותו בבית חולים פסיכיאטרי. כשטענתי את הטענה הזו, לא באמת האמנתי שהוא לא היה שפוי עד כדי כך שלא הבין מה הוא עושה. אבל כסגורית לא היתה לי ברירה, כי זו הטענה היחידה שיכולתי להעלות. הוא נידון ל-46 שנות מאסר לאחר שהורשע בניסיון לרצח".

היו עוד מקרים שידעת שהלקוח ביצע את העבירה, אבל בבית המשפט טענת שהוא חף מפשע או לא שפוי?

"ברוב המקרים אתה יודע את האמת. ודאי שהיו מקרים שבהם ידעתי שהלקוחות משקרים ושהם ביצעו את העבירה. כסגור אתה מרגיש את זה. הם לא אומרים את האמת ואתה כסגור לא שואל מה האמת".

ומה עם הבעיה המוסרית?

"אין בעיה, גם כשאתה יודע שהוא ביצע את העבירה. כסגור אתה משמש פה לנאשם מול הפרקליטות והמשטרה. במרוצת השנים למדתי שיש דברים שאי אפשר לדעת אם הם אכן קרו ואם הנאשם אכן ביצע את העבירות. באחד המקרים ייצגתי אזרח שהואשם בדקירה. היו הרבה עדי ראייה לאירוע, אבל הנאשם הכחיש את האשמה. אמרתי לו: 'מה אתה עושה? תראה כמה עדים יש נגדך'. לחצתי עליו להודות באשמה מחשש שיקבל עונש גבוה אם יתנהל משפט. זו היתה פעם ראשונה בקריירה שלי כסגורית שהחמתתי את הלקוח על מסמך שבו נכתב שהוא מודע לכך שאם המשפט יתנהל עד סופו, הוא צפוי לעונש גבוה פי כמה וכמה מהעונש שיקבל אם יודה באשמה."

"המשפט התחיל, ועדי הראייה העידו בזה אחר זה שהנאשם דקר את הקורבן. אותה תקופה נהוג היה להשביע את העדים על ספר התנ"ך, לומר את האמת. ואז עלה עד נוסף, אבל הוא היה היחיד שסירב להישבע בספר התנ"ך ולשקר בעדות. הוא סיפר את האמת, שהעלילו על הנאשם. בסוף המשפט הלקוח שלי זוכה. הרגשתי כל כך לא בנוח. מאז נהגתי לומר לעצמי: נירה, אל תהיי החלטית. לא היית במקום, את לא יודעת במאה אחוז מה כן היה ומה לא".

קשרים, עצלנים ואיומים

לפני 12 שנה הגישה לידסקי את מועמדותה לכס השיפוט. החלטתה הכתה בתדהמה את צמרת עורכי הדין הפוליטיים כמו גם את בכירי העולם התחנות. מי שנודעה כסגורית בנשמתה והגנה בלהט על עבריינים כבדים, לא היססה עתה להרשיע אותם ולגזור עליהם מאסר ממושך. "האמת היא שלא רציתי להיות שופטת. נהייתי להופיע בבתי המשפט כסגורית ולחקור

עדים בחקירות נגדיות. אבל יענקל'ה (פרת - ד.ג.) דחף אותי ועודד אותי להגיש מועמדות כשופטת.

"יום אחד הסתכלתי על עצמי בראי ואמרתי: נירה, הוא צודק. את כבר בת 57 פלוס ועוד שנה כל העבריינים יגידו, מה הסבתא הזו רצה לבתי המשפט? יש עורכי דין צעירים ונמרצים ויום אחד אמצא את עצמי בפני שוקת שבורה. כסנוגורית, היה לי חיסרון אחד גדול: לא ידעתי לגבות כסף. אף אחד לא האמין שיש לי אוברדראפט. כשהחלטתי להגיש מועמדות לשיפוט, רציתי להתמנות ישר כשופטת בית משפט מחוזי. חשבת שמגיע לי. אבל נשיא בית המשפט העליון באותה תקופה, מאיר שמגר, הוציא לי את הרוח מהמפרשים ואמר: 'נירה, נו צ'אנס'. אמרתי לעצמי: 'מה פתאום שופטת בית משפט השלום?', אבל בסופו של דבר לא היתה לי ברירה.

"הגשתי מועמדות, וחלפה שנה וחצי עד שהוועדה למינוי שופטים דנה בה. אמרו שאני מבוגרת מדי. לא היה מי שידחף אותי ויתמוך בי בוועדה. לא היתה לי פרוטקציה וזה היה בתקופה שבלי פרוטקציה לא מתמנים לכהונת שופט. מעט מאוד התמנו אז לכהונת שופט בלי שהיה להם מליץ יושר. היית צריך פרוטקציה: היכרות עם חברי הוועדה למינוי שופטים או מקורבים להם, פוליטיקאים, שופטים".

גם היום דרושה פרוטקציה כדי להתמנות לכהונת שופט?

"כן. גם היום צריך פרוטקציה. מתי לא צריך פרוטקציה? מי לא צריך פרוטקציה?".

טענה שנשמעת בשנים האחרונות אומרת שלא פעם שופט מתמנה רק בשל הסכסוך שהושג במסגרת פוליטיקה פנימית במערכת המשפט.

"באופן כללי יש בעיה עם אופן מינוי השופטים בישראל. למשל, הוועדה למינוי שופטים לא יודעת בשלב אישור המינוי פרטים שלו היו ידועים לה קודם, שופטים לא היו מתמנים. בעיקר פרטים על אודות חייו האישיים של שופט, התנהגות שאינה מוסרית ונאותה. שופטים שהתנהגות שלהם בחייהם הפרטיים רחוקה מהמוסכמות החברתיות ושיכולה להיות לה השלכה על עבודתם השיפוטית, עלולים למצוא את עצמם נתונים לסחיטה. יש דרך לפלוט שופטים כאלה מחוץ למערכת".

הכרת שופטים כאלה במהלך הקדנציה שלך?

"בהחלט. כשאני בוחנת את השופטים המכהנים היום בבית המשפט אני מרוצה מחלקם בלבד. נתקלתי במקרים שבהם התנהגותם האישית של שופטים והמוסר בחייהם הפרטיים לא היו לטעמי ולשביעות רצוני. שופט חייב בראש ובראשונה להיות אדם מוסרי וישר עם עצמו. יש גם שופטים שאם נכון מה שנטען כלפיהם בנוגע להתנהלות שלהם ולאווירה שהם משרים באולם, אינם ראויים להיות שופטים. אישית, תמיד נהגתי לפנות בכינוי 'אדוני' לכל עבריין שהופיע בפני, גם לנרקומן שהתנדנד כמו ענף של דקל".

איך אפשר לשפר את הליך מינוי השופטים?

"כיום נהוג שמי שמגיש מועמדות לשיפוט יוצא לקורס בן שבוע ימים עוד בטרם המועמדות שלו נדונה בפני הוועדה למינוי שופטים. בקורס הזה צריך להיות נוכח פסיכולוג שיצפה במועמדים ויבחן אותם ויכול להבחין בדברים שעין בלתי מקצועית לא רואה. כך יהיה בפני הוועדה נתון נוסף שאינו קשור לכישורים משפטיים, אבל אינו פחות חשוב מהם".

העומס הרב בבתי המשפט הוא רק בגלל ריבוי תיקים או שיש גם אבטלה סמויה בקרב השופטים?

"יש אבטלה סמויה בבתי המשפט כמו בכל מקום. יש שופטים עצלנים, אבל הם מעטים. מלאכת השיפוט קשה מאוד. העבודה לא מסתיימת ברגע שאתה יוצא מהאולם. בבית אתה נדרש לקרוא חומר ראיות, לגבש דעה, לכתוב החלטות. מלאכת הכתיבה היא קשה מאוד. כל העבודה נעשית בלילות כי במהלך הימים אתה יושב בדיונים. יש תיקים שבהם אתה מתלבט ואתה לבד במערכה הזו. יש הרבה עומס נפשי".

"הייתי יורה בהם"

לידסקי נודעה כשופטת שמקלה בעונשיהם של עבריינים, אבל בפועל, מרבית החלטותיה קיבלו גיבוי בערכאות משפטיות גבוהות יותר במסגרת ערעורים שהוגשו. במהלך כהונתה ספגה השופטת ביקורת נוקבת מצד ארגוני הנשים והתקשורת, לאחר שדנה במשפטם של שני נערים שביצעו מעשים מגונים בילדה בעת שהיתה בת 14. במסגרת הסדר טיעון ובהמלצת שירות המבחן נידונו הנערים לעבודות לתועלת הציבור. אז התראיינה המתלוננת בתקשורת וסיפרה כי נאנסה, בעוד שבפועל הנאשמים הואשמו, הודו והורשעו במעשים מגונים.

התקשורת לא עשתה את האבחנה בין עבירות אונס למעשים מגונים ונמתחה ביקורת קשה על השופטת בשל העונש הקל שגזרה על הנאשמים, למרות שהושג במסגרת הסדר טיעון. השופטת זומנה לכנס של אחד מארגוני הנשים, וכשהתייחסה לנושא, כשלה בלשונה בביטוי היומיומי, "בסך הכל היו כמה מזמזמים". כשנשאלה האם היתה מגיבה כך לו היה מדובר בבתה, השיבה: "הייתי יורה בהם". הסערה הציבורית התעצמה.

"העונש שנגזר על שני הנערים במסגרת הסדר הטיעון היה ראוי בעיני", אומרת לידסקי. "מדובר היה בשני נערים שביצעו את העבירות כשהיו קטינים, כתב האישום הוגש כעבור שלוש שנים והם הורשעו כשעמדו להתגייס לצה"ל. הביטוי שבו השתמשתי הוא כבר עניין סובייקטיבי. כל אחד רגיש לילדים שלו, אבל כשופטת אני נדרשת לשקול שיקולים אובייקטיביים וכך נהגתי".

יש תחושה כללית שעונשיהם של עברייני מין קלים מדי.

"אב שאנס את בתו ונידון בגיל 50 ל-20 שנות מאסר, זה מעט? אני חושבת שלא. זה כמו מאסר עולם, שכן לא נהוג לנכות שליש מעונשיהם של עברייני מין, אלא במקרים נדירים, ולכן האב צפוי להשתחרר מהכלא בגיל 70, אם לא ישתחרר קודם לכן בארון מתים. הנשים החסודות האלה מארגוני הנשים קלות מאוד בלנקוב במספרים. בפועל, לא היו בי רחמים במקרי אונס קשים וראוי לבחון כל מקרה לגופו".

אלימות כלפי נשים רק ממשיכה לגאות. שופטי שלום נוהגים לשחרר בעלים ממעצר ולהסתפק בצו הרחקה ובמקרים רבים אותם בעלים רצחו לאחר מכן את נשותיהם.

"בבית משפט השלום נדונים הרבה מקרים של נשים שמסוכסכות עם בעליהן ולא רוצות גט כי הבעל הוא מקור פרנסה. הן מקבלות עצות מגורמים שונים שלפיהם יש לגרום לפרובוקציה בנוכחות הבעל, שתגרום לו לנקוט כלפיה אלימות ואז היא תשיג נגדו צו הרחקה ותגרום לו לצאת מהבית בחסות החוק. הגברים לא עומדים בפרובוקציות האלה ומחטיפים לנשים מכות ואחר כך עומדים למשפט ומורשעים באלימות. הבסיס לסיטואציה הזו לא תקין בעיני. כשופטת היה לא פעם קשה מאוד להבחין מי בדתה את הסיפור ועשתה פרובוקציה ומי דוברת אמת, והיו די הרבה מקרים שבהם מדובר בפרובוקציות. כשהבעל הודה באלימות נאלצתי להרשיע אותו, אף שהבסיס לתלונה נבע מפרובוקציה שרבים טובים לא היו עומדים בפניה, אבל העונש לטעמי במקרים כאלה צריך להיות הרבה יותר קל וארגוני נשים לא אוהבים את זה.

"נדון בפני מקרה שבו היתה גברת מגבעתיים שהחליטה להוציא את בעלה מהבית, שיגעה אותו, נהגה לקחת לו את הסבון כשהתקלח, עד שלבסוף הוא דחף אותה. היא נפלה ונחבלה וצרחתה: 'הוא הורג אותי'. הרשעתי אותו כי הוא נהג באלימות ודחף אותה. אבל אם אותה אישה חשבה שאוציא את הבעל להורג, היא טעתה. נתתי לו עונש קל, מאסר על תנאי, כי הגבר הזה לא היה מסתבך כלל עם החוק אלמלא אשתו הוציאה אותו מדעתו".

האלימות לא פוסחת גם על שופטים וגם את נאלצת לחסות תחת אבטחה כבדה לאחר שהושלך בקבוק תבערה בסמוך לביתך. מכתבי איום התקבלו בלשכות שופטים והשיא הוא כמובן הירצחו של השופט ד"ר עדי אזר.

"שופט הוא תמיד יעד טוב לאלימות. מדובר במערכת שהרבה מאוד אזרחים כועסים עליה. אמת, אני בהחלט בעד ביקורת, גם כשהיא מופנית כלפי שופטים, שדמם אינו כחול. אבל אם הציבור לא ישמור על כבוד כלפי בית המשפט והשופטים, אז למערכת המשפט לא יהיה כל ערך ולא תהיה לה השפעה על החברה. השופט אזר לא נרצח על ידי אדם שלא היה שבע רצון מהליך משפטי שהתנהל בפניו. הוא נרצח סתם, בגלל שהוא שופט. מבחינות מסוימות, הרצח שלו דומה לרצח ראש הממשלה".

אבל אותה צמה

ולידסקי יודעת דבר או שניים על רצח ראש הממשלה. התיק המפורסם ביותר שדנה בו במהלך כהונתה היה עניינה של אחת, מרגלית הר-שפי, שלידסקי הרשיעה אותה באי מניעת פשע וגזרה עליה תשעה חודשי מאסר בפועל.

"אני מכנה את התיק הזה 'תיק רודף', אומרת השופטת בחיור. "יש משפטים שאני שוכחת מיד לאחר שסיימתי לדון בהם. אבל התיק של מרגלית הר-שפי הוא 'תיק רודף'. ראיתי לנגד עיני בחורה צעירה, לא טיפוס עברייני, לא פושעת, וחשבת על עצמי כשהייתי צעירה. בגיל 16 הייתי חברה בתנועת נוער ולימדו אותנו על קומוניזם. אם היו באים אלי הביתה, היו חושבים שאני נציגת הקרמלין. בספרייה שלי היתה ספרות קומוניסטית רבה: כתבי לנין, מרקס. אבל חלפו שנים, התבגרתי, והדעות מתגבשות אחרת. כשהסתכלתי על הר-שפי חשבתי לעצמי: אם כל מה שקרה היה קורה לה כמה שנים מאוחר יותר, היא לא היתה נקלעת לסיטואציה הזו. היא היתה מפעילה שיקול דעת ומחשבה בוגרת יותר".

במהלך המשפט נהגה הר-שפי לאחר לדיונים, לרכון על השולחן בעת שפנתה אל השופטת ולחייך בגיחוך. השופטת לידסקי, שידועה בסבלנות רבה ובגישה הומנית כלפי נאשמים, נאלצה לגלות איפוק. "הר-שפי היתה 'טיפוס', יהירה מאוד, ואני לא אומרת את זה לגנותה", היא מגלה. "כשהיתה צפירה לזכר רבין במהלך החקירה כולם עמדו, אבל היא לא קמה. היא סירבה לומר 'זכרו לברכה' כשהזכירה את שמו של ראש הממשלה, בניגוד למנהגה כשהזכירה את שמו של ברוך גולדשטיין.

"הר-שפי עמדה בסיטואציה שהיא לא מורגלת בה, מול חוקרי שב"כ שהיו בלחץ אטומי אחרי רצח רבין. צריך אופי מיוחד כדי לעמוד בסיטואציה כזו בתור בחורה בגיל 19 וחצי. אפילו עברייני מתוחכם ובכיר לא היה עומד בזה. מה שהפריע לי אצלה היה זה שהיא איחרה לדיונים באופן סיסטמטי. היא דיברה אלי כשהיא מרכינה את ראשה על השולחן. היא הרי היתה סטודנטית למשפטים והיא ידעה שצריך לתת כבוד באולם הדיונים. אבל הייתי מאופקת ונזהרתי מלהעיר לה הערות. בסופו של דבר פניתי אליה ואמרתי: 'גברת הר-שפי. את בחורה צעירה ובריאה, ואם לא קשה לך, קומי בבקשה כשאת מדברת אלי'. לא דרשתי את זה מתוך גאווה אלא מתוך רצון של יחס כלפי בית המשפט".

פסקת שהר-שפי ידעה בוודאות שיגאל עמיר מתכוון לרצוח את רבין. והרי קשה מאוד לקבוע בדעבד מה התחולל בנפשו ובמחשבותיו של אדם. האם אכן ידעה על כוונותיו של עמיר או שמא סברה שיגאל עמיר לא התכוון ברצינות, כפי שאכן טענה.

"העדות של הר-שפי היתה מנוגדת להתנהגות שלה בחקירת השב"כ. בשב"כ היא היתה קשוחה, התבטאה בעד רצח רבין, אבל כשהעידה במשפט היא אמרה שהרצח הוא אסון למדינת ישראל ושארבעה ימים היא שתתה חלב ואכלה בונה, כי התאבלה עליו. זה עורר בי תחושות של גועל נפש. כשופטת, כלל לא עניינו אותי הדעות הפוליטיות-דתיות שלה. יש בפני כתב אישום ואני צריכה להכריע אם יש די ראיות להוכיח את האשמה. אבל העדות של הר-שפי במשפט גרמה לי להבין באופן חד משמעי שהיא ידעה בוודאות שיגאל עמיר מתכוון לרצוח את רבין. אם היא היתה ממשיכה במשפט באותו קו שנקטה בחקירת השב"כ ומביעה טינה כלפי רבין, זה לא היה משפיע על הכרעתי, כי לא על סמך זה הייתי מרשיעה או מזכה אותה. כשופטת, נאלצתי בעבר לזכות הרבה עבריינים שהגעילו אותי כי לא היו ראיות נגדם, אבל מרגע שהר-שפי העידה במשפט, לא היה לי שום ספק. השינוי בתפישה שלה כלפי רבין, בין היתר, גרם לי להאמין שהיא מסתירה את האמת".

מרגלית הר-שפי באולמה של השופטת לידסקי. צילום: ברקאי וולפסון

"משפט רודף"

התלבטת הרבה לפני ההרשעה?

"לא היו לי שום התלבטויות. מהעדות שלה על הרבה עובדות שהשלימו זו את זו וההצטברות שלהן הובילה למסקנה אחת. היא ידעה שישאלו עמיר כבר ניסה לרצוח אותו בעבר, שהוא פיספס את רבין בצומת כפר שמריהו, שהוא התעניין במחסי נשק, שהיה לו נשק, שהוא טען שחל על רבין'דין רודף'. כשרואים שאדם נחוש מאוד בהלוך הרוח שלו ובדעה שלו, אין מקום לספק. בדקתי מאות פעמים כל מילה שנאמרה במשפט, ניסיתי לחשוב חשיבה אחרת ותמיד הגעתי לאותה מסקנה".

התייעצת עם מישהו?

"לא, אף אחד. הר-שפי סיפרה שכאשר נודע לה שרבין נרצח, היא מיד התקשרה ליגאל עמיר ושאלה איפה הוא. דווקא את זה לא זקפתי לרעתה. יגאל עמיר דיבר איתה על כך פעמים רבות, שזה היה טבעי שהיא תתקשר לבדוק אם הוא הרוצח".

הנחישות של עמיר וההירות של הר-שפי מן הסתם זיעזעו אותך. איך מנטרלים, אם בכלל, את הזעזוע האישי מהאובייקטיביות שנדרשת?

"אם אין ראיות, הזעזוע האישי לא ישפיע על ההכרעה. אמנם באותה תקופה היתה אווירה תקשורתית וציבורית שהיתה לה השפעה. למשל, הקדושה של ברוך גולדשטיין בעיניה של מרגלית הר-שפי אל מול היעדר הקדושה של רבין. אבל זה לא משפיע על החלטה אלא על האווירה בלבד".

והחלטה לשלוח את הר-שפי לכלא?

"בניגוד להכרעת הדין, כאן היתה לי התלבטות קשה מאוד. במשך שבוע לא ישנתי בלילה: להכניס אותה לכלא או לא? חשבתי שאולי אני עושה לה עוול כשאני גוזרת עליה מאסר. אנשים ברחוב לא יודעים באמת מה המשמעות של בית סוהר. מבחינתי שלילת חופש זה עונש חמור מאוד. מצד אחד חשבתי שהיא לא ראויה לעונש כזה. בחורה סבירה, נורמטיבית, שלא היו לה הרשעות פליליות קודמות, אין לה אופי עברייני. היא הורשעה בעבירה שהעונש המרבי בגינה הוא שנתיים מאסר בפועל. לא מדובר בעבירה מסוג פשע ולא כל גזר דין צריך לשמש דגל הרתעה לכל העולם. אבל בסופו של דבר הגעתי למסקנה שאי אפשר להימנע מהטלת עונש הולם, גם כדי שזה ישמש גזר דין מרתיע. לא יכול להיות עונש אחר מלבד מאסר בפועל".

ואיך הגעת לתשעה חודשי מאסר?

"העונש המקסימלי בגין העבירה שבה היא הורשעה הוא שתי שנות מאסר. גזרתי תשעה חודשי מאסר בפועל ושנה ורבע מאסר על תנאי, שזה במצטבר בדיוק שנתיים. סברתי שמאסר למשך חודש-חודשיים לא ישיג את מטרת הענישה וההרתעה. המאסר צריך להיות למשך חצי שנה לפחות. גזרתי על הר-שפי תשעה חודשי מאסר בידיעה שינוכה שלישי מעונשה בגין התנהגות טובה, וכך היא למעשה תרצה את התקופה שלדעתי ראויה, חצי שנה בפועל. זו היתה פעם ראשונה ששמחתי שאני שופטת בית משפט השלום, שכן יש שתי ערכאות ערעור מעלי, ואם אני לא צודקת, יתקנו אותי. אבל שני הערעורים שהגישה הר-שפי, לבית המשפט המחוזי ולבית המשפט העליון, נדחו".

עד כמה התקשורת משפיעה על שופטים?

"עלי מעולם לא, גם לא במשפט הר-שפי, אבל אני מכירה שופטים שהתקשורת בהחלט משפיעה עליהם. ההשפעה לא מתבטאת בעניין הרשעה או זיכוי אלא רק בהתייחס לגובה העונש. במהלך משפטה של הר-שפי קראתי עיתונים, צפיתי בטלוויזיה, אבל הדיווחים לא השפיעו עלי. מה שכן, המשפט הזה הכביד על ההתנהגות שלי בדיונים, שלא היתה טבעית. היה חשוב לי שהדברים ייראו כפי שצריך, שלא תהיה לי חלילה פליטת פה ושלא תיאמר אפילו אמירה בהומור, כדי שלא תתפרש כהבעת דעה. מאוד נזהרתי בהתנהגות וביחס שלי כלפי הר-שפי. באמת שלא הייתי נגדה. זה שהיא לא נמנית עם המיליה שלי, זה לא חשוב. רוב הנאשמים שנידונו בפני לא נמנים עם המיליה שלי. לכן כיניתי ביני לבין עצמי את המשפט הזה 'משפט רודף', כי הוא רדף אותי בכל מקום ולא רק באולם הדיונים".

דעת המיעוט התקבלה בעליון

לפני מספר שנים מונתה השופטת לידסקי, בפועל, כשופטת בבית המשפט המחוזי בתל-אביב. היא היתה חברה בהרכב של שלושה שופטים, בראשות סגן נשיא בית המשפט המחוזי בתל אביב בדימוס דוד בר-אופיר, לצדה של השופטת הדסה אחיטוב-הרטמן. ההרכב דן בעבירות של פשע חמור, אונס ורצח.

לידסקי לא היססה לזכות מחמת הספק ובדעת מיעוט את עובדיה גרשון, מייסד ומנהל בית השאנטי, שהואשם באונס נערה הלוקה בשכלה. שני חבריה להרכב הרשיעו אותו. גרשון נידון ל-15 שנות מאסר. אולם דעתה של השופטת לידסקי התקבלה בבית המשפט העליון והנאשם זוכה ברוב דעות. "אני לא יודעת לומר בוודאות אם הוא ביצע את העבירה", מפרטת לידסקי.

"יכול להיות שהוא שיקר בבית המשפט כשהכחיש אותה. אבל גם אם הוא שיקר, לא היו לפרקליטות מספיק ראיות כדי להוכיח את אשמתו. זיכיתי אותו מחמת הספק. נכון, הוא לא העיד טוב, אבל מצד שני העדות שלו נמסרה זמן קצר לאחר שבנו נפטר בנסיבות טראגיות. הוא לא היה במיטבו. היה פער בין העדות שמסרה המתלוננת במשטרה ובין העדות בבית המשפט. היה ברור שדיברו איתה לפני העדות במשפט, ששמו לה מילים בפה. לא חשבתי שאפשר להרשיע אדם על סמך עדותה של מתלוננת שלוקה בתסמונת נדירה שמשפיעה על התנהגות מינית פרובוקטיבית ולוקה בשכלה".

בראייה לאחור, יש הכרעות שאת סבורה שטעית בהן?

"היו מקרים שבהם זיכיתי נאשמים והצטערתי שאני נאלצת לזכות אותם, בשעה שלא היה לי ספק שהם ביצעו את העבירות, אבל לא היו מספיק ראיות נגדם. היו משפטים של עבירות מרמה שבהם לא היה לי ספק שהנאשם נוכל גדול, שלשנו חלקלקה ושהוא חתיכת רמאי שברור לי שכל מה שמיוחס לו נכון. אבל זיכיתי אותו כי לא היו מספיק הוכחות. מנגד, לא קרה שהרשעתי מישהו בשעה שסברתי שהוא זכאי. כשהיה ספק, תמיד נהגתי לזכות. ואני אסירת תודה על כך שנפל בחלקי לכהן כשופטת".

"מפאת כבודה לא נתייחס"

תגובת נשיאת בית משפט השלום בתל-אביב, עדנה בקנשטיין, באמצעות דוברת בתי המשפט: "מקובל כי שופט המסיים את תפקידו מגיע להיפרד מהנשיא ומחבריו, דבר אותו לא טרחה השופטת לידסקי לעשות. דלתה של הנשיאה פתוחה ואוזנה קשבת בכל עת לשופטים, לרשמים, לעובדים ולכל המעוניין להיפגש עימה. צר לנו כי השופטת בחרה להעביר ביקורת על מערכת בתי המשפט עם פרישתה. מפאת כבודה של השופטת לא נתייחס לתיקים שהועברו אליה".